

ВСТУП

Ми є свідками і учасниками створення найновішої Української держави. Більш ніж тисячолітній досвід державотворчих змагань, громадської та політичної консолідації українського народу став фундаментом для сучасного українського права.

Демократизація суспільства, зовнішні фактори призвели до розвалу СРСР, що дало змогу розпочати відродження Української держави у найновіших умовах. Процес цей дуже важкий і болючий. Україна перебуває у глибокій економічній кризі, яка пов'язана з кризою духовною, денаціоналізованістю значної частини українців. Проти Української держави відверто або таємно виступають внутрішні і зовнішні сили. У цих надзвичайно складних і важких умовах крок за кроком створюється найновіша громадсько-політична організація українського народу – Соборна Незалежна Українська правова держава.

Підвалинами державно-правового будівництва в Україні є політико-правова доктрина, що ґрунтується на гарантії прав людини, сім'ї та нації. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р., Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 р. стали засадами Конституції України, яка була прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р.

Право, яке створюється в Україні, є засобом зміцнення Української держави та права української нації на розбудову власної держави, інструментом регулювання відносин між громадянами і державою, Україною як державою з іншими державами.

Найновіше українське право має безсумнівну історичну цінність, оскільки висвітлює рівень розвитку і правової культури українського народу. Право покликане бути інструментом духовного оздоровлення українського суспільства. Саме існування норм, які гарантують права особи, сім'ї, нації, реалізація цих норм у суспільній практиці сприяють появі відчуття безпеки, захищеності, стимулюють розвиток відчуття свободи як окремої людини, так і усього українського народу.

Побудова Української держави неможлива без високої правової культури людей, які здійснюють цей процес, без глибоких знань прав і обов'язків, а також чинного законодавства. Це справа не тільки сьогодні, але й майбутнього. Законодавство про захист інформації – це

одна з найскладніших галузей права, тому сьогоднішнє наше завдання – оволодіти основами цих знань.

Законодавство із захисту інформації відіграє важливу роль у загальній структурі системи державної безпеки. Проблеми захисту власних інформаційних ресурсів і контрольованості свого інформаційного простору особливо загострюються на етапі розвитку нашої держави, оскільки пов'язані із бурхливим впровадженням новітніх інформаційних технологій, переважно іноземного походження, на тлі процесів демократизації та зростаючої відкритості нашого суспільства.

Предметом цього курсу є питання охорони державних секретів. Саме у цьому аспекті чинне законодавство має довершений вигляд, чітко регламентує організацію і порядок поводження із відомостями, що становлять державну таємницю. Важливість цього питання полягає у тому, що розголошення державних секретів може негативно позначитися на безпеці держави, завдати багатомільярдних втрат у формі упущеної вигоди. З іншого боку, надлишкова секретність також недопустима, оскільки пов'язана із невиправданими витратами бюджетних коштів на її впровадження. Важливим у захисті інформації є суміщення принципу секретності з правом громадян на інформацію в усіх сферах життя суспільства.

До недавнього часу питання захисту інформації асоціювалося (і небезпідставно) винятково із запобіганням несанкціонованому доступу до державних секретів. Сьогодні поняття інформації з обмеженим доступом розширене і містить промислову, комерційну, банківську, особисту та інші види таємниць. Особливої ваги набуває захист інформації як інтелектуальної власності від неконтрольованого поширення і несанкціонованого використання.

Окрім забезпечення конфіденційності щодо питань захисту інформації, включаються і проблеми забезпечення цілісності (автентичності) та доступності інформації. Це передусім зумовлено широким використанням засобів обчислювальної техніки і зв'язку для оброблення, пересилання і зберігання інформації. Використання електромагнітних сигналів як носіїв інформації в автоматизованих системах її оброблення збільшує її вразливість як із погляду випадкових спотворень завадами, так і через можливість перехоплення зі значних віддалей сучасними засобами технічної розвідки. Ефективну протидію подібним загрозам через т. зв. технічні канали витоку можуть забезпечити лише

технічні засоби захисту, тому сьогодні виділився окремий напрямок – технічний захист інформації (ТЗІ).

Одним із найважливіших складових правового забезпечення системи інформаційної безпеки є стандартизація, нормативне і метрологічне забезпечення сертифікації та атестації технічних засобів захисту і контролю їх ефективності, ліцензування діяльності у сфері технічного захисту інформації.

Із становленням України як суверенної, правової держави, розширенням її міжнародного співробітництва, реформуванням економіки та оборони постала необхідність створення принципово нової власної системи захисту інформації та законодавчого регулювання інформаційних правовідносин у сфері охорони таємниць.

Конституція України, що стала гарантом побудови демократичної правової держави, не могла не врахувати загальносвітових тенденцій інформатизації суспільства. Тому багато її статей, зокрема, ст. 17, 32, 34, визначають забезпечення інформаційної безпеки як одну із найважливіших функцій держави і мають стати основою розвитку інформаційного законодавства.

Ми живемо у світі конкурентної боротьби за сфери впливу на міжнародній арені, світових ринках, за пріоритети у науковій, військово-технічній, економічних галузях. Тому захист інформації, зокрема державної таємниці, є невід’ємною складовою національної безпеки України. А там, де переважають особливі інтереси держави, інтереси її безпеки, зовнішніх відносин та економіки, чинне законодавство повинно забезпечувати саме їх захист: утвердження інформаційного суверенітету України, її право на встановлення особливого порядку користування і розпорядження інформацією з обмеженим доступом, найважливішою складовою якої є державна таємниця.

В інформаційному просторі ця інформація посідає незначну частку і стосується сфер державної діяльності, які чітко охороняються: оборони, економіки, зовнішніх відносин, державної безпеки і охорони правопорядку, що прямо закріплено у ст. 8 Закону України “Про державну таємницю”.

Аналіз практики застосування Закону “Про державну таємницю” свідчить, що його положення життєздатні й забезпечують правове регулювання фактично усіх проблем, які виникають у сфері охорони державної таємниці.

До того ж зміни, що відбулись із початку 90-х років минулого століття і торкнулись форм власності, структури і штатів установ, підприємств і організацій, значною мірою призвели до зниження якості роботи керівників підприємств, установ і організацій та відповідних підрозділів з надійної охорони державної таємниці. Порухення спадкоємності під час зміни персоналу режимно-секретних підрозділів призвело до порушення єдиних підходів під час вирішення питань з охорони державної таємниці. Значно зменшилась кількість відомчих навчальних закладів з підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації працівників з питань охорони державної таємниці, а існуюча раніше навчально-методична література застаріла і не відповідає вимогам чинних законодавчо-нормативних актів України.

У цих умовах колектив авторів, що складається з науково-викладацьких працівників Національного університету “Львівська політехніка”, практичних працівників підприємств, установ і організацій, діяльність яких пов’язана із захистом інформації, зробив спробу створити навчальний посібник для студентів, які навчаються за напрямками “Управління інформаційною безпекою”, “Системи технічного захисту інформації”, “Безпека інформаційно-комунікаційних систем”, студентів інших спеціальностей, на яких вивчаються дисципліни із захисту інформації з обмеженим доступом. У навчальному посібнику зроблено спробу розгорнутого викладу механізму застосування відкритої законодавчо-нормативної бази у конкретних умовах діяльності підприємств, установ і організацій, діяльність яких пов’язана з державною таємницею, тому він також може бути корисним для керівників цих організацій, а також керівників і працівників режимно-секретних органів.